

системи не потрапляли надлишки сировини, а в «ощадливому виробництві» «канатом» зв'язують усі ресурси.

Але тим не менше у цих моделях є ряд фундаментальних відмінностей, які дозволяють говорити про «зміну парадигми», яка послідовниками ТОС вбачається у наступному. ТОС та «ощадливе виробництво» пропонують боротися з втратами,

тобто усувати видатки, спрямовуючи їх до нуля. Але, наприклад, обсяг незавершених робіт до величини, меншої, ніж нуль, не звести. Відповідно, ми маємо справу з кінцевим процесом. В ТОС мова не йде про усунення втрат, а про розвиток пропускної здатності «вузького місця», тобто продуктивності системи в цілому, відповідно, цей потенціал змін нічим не обмежений.

Список літератури:

1. Оно Т. Производственная система Тойоты. Уходя от массового производства / Пер. с англ. / 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Институт комплексных стратегических исследований, 2008. – 208 с.
2. Гвоздьов С. Операційні стратегії – стандартні та інноваційні / С. Гвоздьов // Круглий стіл. – 2005. – №№ 7-8. – С. 8-14.
3. Cox, Jeff; Goldratt, Eliyahu M. (1986). The goal: a process of ongoing improvement. [Croton-on-Hudson, NY]: North Riverpress. ISBN 0-88427-061-0.

Аверкина М. Ф.

Луцкий национальный технический университет

НАПРАВЛЕНИЯ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ КООРДИНАЦИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ГОРОДОВ И АГЛОМЕРАЦИЙ

Резюме

В статье обоснована необходимость разработки направлений логистической координации в русле обеспечения устойчивого развития городов и агломераций. Автор акцентирует внимание на концепции «бережливости» и принципах теории ограничений как наиболее основополагающих положений для формирования эффективных направлений логистической координации.

Ключевые слова: логистическая координация, устойчивое развитие, муда, мура, узкое место.

Averkyna M. F.

Lutsk National Technical University

DIRECTIONS IN LOGISTICS COORDINATION ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF CITIES AND AGGLOMERATIONS

Summary

The need to develop directions of logistics coordination in line with the sustainable development of cities and agglomerations is substantiated in the article. The author focuses on the LEAN principles and the theory of constraints as the most basic guidelines for developing effective directions of logistics coordination.

Key words: logistics coordination, sustainable development, muda, wall, bottleneck.

УДК 332.122

Агафоненко О. Ю.

Донецкий державный университет управління

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Досліджено теоретичні питання сутності конкуренції та конкурентоспроможності регіонів. Обґрунтовано ефективність регіональної конкуренції, яка виступає як специфічні виробничі відносини між окремими регіонами у процесі реалізації їхніх місій. Розглянуто місце і роль ефективності регіональної конкурентоспроможності в системі виробничих відносин регіону. Запропоновано, що критерієм ефективності конкурентоспроможності регіонів виступає єдність і взаємозв'язок його кількісних і якісних визначень.

Ключові слова: економічна ефективність, ефективність, ефективність регіональної конкуренції, критерій ефективності конкуренції, конкурентоспроможність регіону, регіон, регіональні економічні системи.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність регіонів – це складна комплексна система передумов і факторів. Становлення регіонів як самостійних суб'єктів економічних відносин породжує безліч протиріч, подолання яких стає можливим лише шляхом міжрегіональної конкуренції. Водночас сама конкурентна боротьба між регіонами

переноситься в різні сфери їхніх інтересів, починаючи задоволенням повсякденних запитів населення і закінчуючи пошуком та залученням зовнішніх і внутрішніх інвестицій на свою територію. Перемагають у такій конкурентній боротьбі саме ті регіони, конкурентоспроможність яких кількісно та якісно відрізняється від інших.

У зв'язку з чим актуалізується проблема знання (як наукового, так і прикладного) саме тих основних характеристик регіональної конкурентоспроможності, що найбільшою мірою цьому сприяють.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність даної проблеми обумовлена підвищеною зацікавленістю вчених-економістів та практиків до визначення регіонів як у межах України, так і за її кордонами. Цим питанням займається багато вітчизняних та зарубіжних фахівців. Однак найбільш невизначеною на сьогодні залишається проблема ефективності регіональної конкурентоспроможності. Суть цієї статті – показати значущість цієї проблеми та окреслити можливості її вирішення шляхом формування та використання показника ефективності.

Мета статті. Основною Метою статті є формування методичної бази для реалізації стратегії ефективної конкурентоспроможності регіону.

Викладення основного матеріалу. Для того щоб докладніше розібратися в умовах і факторах конкуренції між регіонами, є необхідність уточнити, в чому, власне, полягає сама конкуренція як економічний феномен [1]. За цією метою скористаємося її наступною характеристикою: «Конкуренція – одна з найголовніших рис ринкового господарства. Саме конкуренція забезпечує творчу свободу особистості, створює умови для її самореалізації в сфері економіки шляхом розробки і створення конкурентоспроможних товарів і послуг» [2, с. 16]. Дана цитата характеризує конкуренцію з погляду окремого індивіда, його ролі в суспільстві, формалізованих правил поведінки. Якщо ж розглядати конкуренцію, що відноситься до вищого рівня, то її визначення може бути викладене в такій редакції: «Конкуренція – економічне суперництво між суб'єктами економічних процесів, в якому жоден з них... не може впливати на загальну ситуацію на ринку чи цей вплив є таким незначним, що ним можна знехтувати» [3]. У цілому ж, якщо спробувати вивести узагальнюючу логічну формулу конкуренції, то вона може набутися такої інтерпретації: «Конкуренція... все ж визначається як суперництво економічних суб'єктів. Наведено найбільш типові визначення: змагальність на ринку в умовах відсутності монополій; змагальні, суперницькі відносини між двома чи декількома економічними суб'єктами господарської діяльності, що виявляються у виді прагнення кожного з них обійти інших у досягненні єдиної мети, одержати вищий результат; конкуренція є особливий вид за задумом чесної економічної боротьби, в якій при наявності, у принципі, рівних шансів у кожній зі сторін-претенденток, верх бере більш уміла, заповзятлива, здібна сторона; суперництво між учасниками ринку за кращі умови виробництва і реалізації продукції» [4, с. 114].

Визначення конкурентоспроможності регіону багато дослідників намагаються розглядати з різних точок зору. На сьогоднішній день існує, принаймні, чотири таких точки зору. Відповідно до першої з них, «...слід визначати конкурентоспроможність регіону (за кожним новим для нього відтворювальним циклом) можливістю реалізувати цей цикл на базі наявних ресурсів за умови відповідності одержуваних результатів головній меті регіонального розвитку – підвищенню рівня життя і забезпеченню умов для його подальшого росту» [5, с. 67]. Основу даного підходу до визначення конкурентоспроможності регіону становить можливість не тільки ефективно використовувати наявний економічний потенціал, але й відновлю-

вати (відтворювати) витрачені ресурси, принаймні, в обсягах (масштабах), що існували до цього, тобто, в даному визначенні конкурентоспроможності регіону використаний відтворювальний принцип. Прихильники другої точки зору на конкурентоспроможність регіону вважають, що це «...здатність краще за інших задовольняти існуючі, що формуються, і формувальні потреби на території регіону...» [6, с. 28]. У даному випадку основу визначення конкурентоспроможності регіону формує порівняльна перевага умов життя на даній території порівняно з іншими, що досягається за рахунок наявності в необхідних розмірах соціальної інфраструктури і бюджетної самостійності. При цьому використаний принцип соціальної забезпеченості. Щодо третьої точки зору, відповідно до якої, «під конкурентоспроможністю регіону слід розуміти його роль і місце в економічному просторі країни, здатність забезпечити високий рівень життя населення і можливість реалізувати наявний у регіоні потенціал (фінансовий, виробничий, трудовий, інноваційний, інвестиційний, ресурсно-сировинний та інші)» [7, с. 144], необхідно зазначити, що дане визначення конкурентоспроможності регіону поєднано в собі як можливість ефективної реалізації наявного економічного потенціалу, так і здатність до створення високих стандартів життя для населення, яке проживає на його території. Спроба об'єднання двох принципів для формалізації визначення уявляється виправданою, оскільки припускає ще й вироблення основної мети розвитку регіону, що є дуже важливим моментом у виборі стратегії його розвитку. І, нарешті, прихильники четвертої точки зору стверджують, що «конкурентоспроможність регіону – це здатність господарюючих суб'єктів, розташованих на його території, брати участь у порівнянні з реальними й потенційними конкурентами за споживача на цільовому ринковому сегменті в конкретний період часу, завдяки визначеному сполученню властивостей вироблених товарів, умов відтворення основних факторів виробництва і використанню інших керування факторів» [8, с. 115].

Зрозуміло, що цим переліком підходів до визначення конкурентоспроможності регіону не вичерпується весь спектр точок зору, але саме в них згруповані думки найбільш загальні й поширені. Тим більше що сама по собі проблема конкурентоспроможності регіону може бути зведена в своїй основі до визначення конкурентних переваг і (чи) конкурентних позицій, тому що конкурентоспроможність, конкурентні переваги і конкурентні позиції є взаємозалежними і взаємовизначуваними поняттями. У формалізованому відношенні конкурентні переваги і конкурентні позиції являють собою факторну ознаку, а конкурентоспроможність – результативну.

Сучасна наука розглядає ефективність як вибір верхніх цілей, на яких фокусується вся енергія об'єкта, що дозволяє робити правильні речі. В цілому ефективність виступає як одна з основних характеристик діяльності людей, що дозволяє суспільству знаходити потрібні орієнтири у своєму розвитку й безупинно рухатися вперед. Особливістю економічної ефективності є, з одного боку, досягнення найкращих результатів за найменших витрат живої й упредметненої праці, а з іншого боку – неможливість здійснення будь-яких змін на користь одного об'єкта чи групи об'єктів, не погіршивши при цьому деяких умов (обставин) для іншого об'єкта чи групи об'єктів. У першому випадку економічна ефективність характери-

зує суспільну діяльність у сфері виробництва, а в другому – більшою мірою стосується суспільних відносин, що виникають у сферах розподілу, обміну і споживання.

Стосовно функціонування регіональних економічних систем, появи елементів конкуренції у відносинах між регіонами, більше відповідає своєму змісту друге визначення економічної ефективності. Безпосереднім результатом регіональної конкуренції є, з одного боку, вигідніші умови виробництва і збуту продукції та послуг, а, з іншого – можливості присвоєння великих розмірів прибутку. Ефективність регіональної конкуренції виступає як специфічні виробничі відносини між окремими регіонами (що в сукупності складаються з відносин між людьми і суб'єктами підприємства) у процесі реалізації їхніх місій. Чим вище заявлена місія, тим ефективнішою повинна бути регіональна конкуренція. А чим ефективніше регіональна конкуренція, тим ефективніше конкурентоспроможність даного регіону. Тим самим сутність ефективності регіональної конкурентоспроможності визначається наявністю регіональної конкуренції, що у своїй основі залежить від місії регіону (на формування якої впливають зовнішні та внутрішні умови, наявні у розпо-

ження і зменшення ресурсів, чи поліпшення, підвищення і росту якості й обсягів виробництва), сполучений з ефективністю суспільного виробництва й з ефективністю регіональної конкуренції, що відбивають у собі рівень і якість використання природних, матеріальних і трудових ресурсів.

Як критерій ефективності регіональної конкурентоспроможності виступає єдність і взаємозв'язок його кількісної та якісної визначеності. Якщо з якісного боку цей критерій визначений виробничими відносинами, що відбивають співвідношення результатів і витрат, а також – зміни умов (обставин) перебування одного об'єкта стосовно іншого (чи інших), то з кількісного боку даний критерій виступає як спосіб виміру цієї ефективності.

Якісна визначеність критерію ефективності конкурентоспроможності регіонів виражається у відносних характеристиках, заснованих на порівнянні з відповідними стандартами. Кількісна визначеність критерію ефективності регіональної конкурентоспроможності виражається безпосередньо в абсолютних характеристиках, вимірюваних натуральними одиницями. Формами прояву критерію регіональної конкурентоспроможності виступають показники, що утворюють систему, в якій кожний з них є відносно самостійним і наділений певними функціями. Така система показників ефективності дозволяє відслідковувати динаміку і зміст процесів, що роблять вирішальний вплив на рівень і характер регіональної конкурентоспроможності.

Як інтегральний (зведений) показник ефективності регіональної конкурентоспроможності можна використовувати виробництво і споживання валової доданої вартості в регіоні (регіонального валового продукту). Виробництво валової доданої вартості в регіоні буде виступати як витрати, а її споживання – як результат функціонування регіону. Критерієм ефективності буде виступати співвідношення між регіональним і держав-

ним рівнями продуктивності суспільної праці. При цьому узагальнений показник ефективності конкурентоспроможності регіону (за елементом «інтегральні (зведені) показники») (E_p^B) буде розраховуватися за наступною аналітичною залежністю:

$$E_p^B = \frac{PBP_C - PBP_{CP}}{PBP_C} \times \frac{ПП_p}{ПП_k}, \quad (1)$$

де PBP_{CP} – середньодушовий розмір валової доданої вартості (валового регіонального продукту) у регіоні спожитий; PBP_C – середньодушовий розмір валової доданої вартості (валового регіонального продукту) у регіоні створений; $П_p$ – ресурсна забезпеченість населення (у розрахунку на одного жителя) чи території (у розрахунку на 1 кв. км) регіону, $П_k$ – ресурсна забезпеченість населення (у розрахунку на одного жителя) чи території (у розрахунку на 1 кв. км) країни.

Крім того, узагальнюючим показником ефективності регіональної конкурентоспроможності

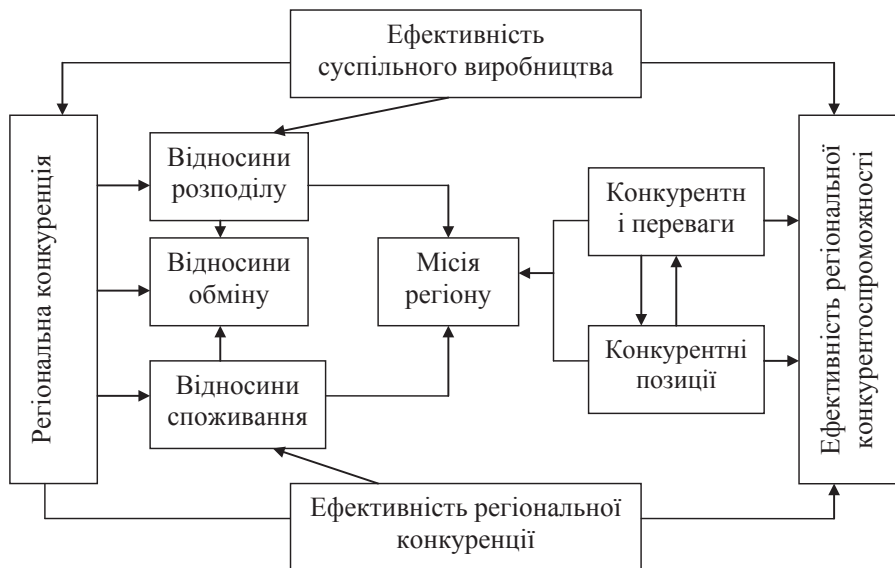

Рис. 1. Ефективність регіональної конкурентоспроможності в системі виробничих відносин регіону [розробка автора]

рядженні даного регіону конкурентні переваги і конкурентні позиції). Місце і роль ефективності регіональної конкурентоспроможності в системі виробничих відносин регіону показані на рис. 1.

Виникнення ефективності регіональної конкурентоспроможності є внутрішньосуперечливим, тому що сполучено з інтенсивним, а іноді й з екстенсивним, витратою ресурсів, що не виключає появи загострень у протиріччях як усередині, так і між зовнішніми і внутрішніми умовами функціонування регіональних економічних систем. І, як результат, виникають ускладнення в реалізації місії регіону. Тому підвищення ефективності регіональної конкурентоспроможності повинне знаходити своє вираження в рості рівня і якості життя населення, яке проживає на території даного регіону.

В часі й просторі ефективність регіональної конкурентоспроможності формується як ефект (корисний результат, чи наслідок економії, зни-

може виступати співвідношення між регіональним і загальнодержавним індексом людського розвитку. Даний індекс має зведений характер, найповніше відбиває всі процеси, що протікають в економіці як окремих регіонів, так і країни в цілому. У ньому фокусуються регіональні умови відтворення людського потенціалу: рівень освіти, середня тривалість життя і середньодушові доходи населення. Орієнтуючись на даний показник, у регіонах можуть визначати стратегічні цілі, відповідно до яких можна формувати власну економічну політику із забезпечення ефективного функціонування регіональної економічної системи, а, відповідно, з підвищення конкурентоспроможності регіону.

Ефективність регіональної конкурентоспроможності являє собою одну з найважливіших форм прояву ефективності функціонування регіональної економічної системи. Вона виявляється як взаємодія здібностей до конкуренції, власне, регіону і тих підприємств, що розташовуються на його території. Критерій ефективності регіональної конкурентоспроможності відбиває результативність функціонування і розвитку регіональної економічної системи. У ньому відбивається міра раціонального використання продуктивних сил, характер їхнього поступального розвитку (з урахуванням тенденцій, що склалися на внутрішньому і зовнішньому ринках факторів виробництва), просторові особливості умов і факторів поєднання продуктивних сил у регіональні економічні системи. У критерій ефективності регіональної конкурентоспроможності відбивається досягнутий ступінь локалізації регіональних результатів з урахуванням наявних конкурентних переваг, що забезпечує специфічні умови відтворення основних елементів продуктивних сил на регіональному рівні.

Важливого значення система показників ефективності регіональної конкурентоспроможності набуває для порівняльного аналізу, що дозволяє здійснювати коригування окремих суспільних процесів з урахуванням диференціації існуючих умов виробництва. Це стосується особливостей галузевої структури економіки регіонів, характеру перерозподілу вартості між регіонами, змін у питомій вазі продукції, на якій спеціалізується регіон. Крім того, територіальна диференціація показників ефективності регіональної конкурентоспроможності обумовлює специфіку відтворювальних процесів у регіонах. Знання цієї специфіки дозволяє більш точно визначати орієнтири в майбутньому русі регіональної економічної системи: або домагатися більш широких прав ведення курсу руху самостійно, або просити допомоги з боку держави та інших регіонів на підтримку для збереження на деякому рівні наявних умов відтворення.

Тим самим критерій і показники ефективності регіональної конкурентоспроможності дозволяють: визначати «болісні точки» сучасного розвитку регіонів; установлювати просторові особливості локалізації продуктивних сил; виявляти тенденції в спеціалізації та комплексності регіонального виробництва (формування конкурентних міркувань); оцінювати міжрегіональні зв'язки і можливості їхніх змін (з урахуванням кон'юнктурних міркувань); передбачати можливу динаміку використання всіх видів ресурсів з урахуванням інтенсифікації й інтеграції суспільних процесів в умовах глобалізованого світового економічного простору.

Підвищення ефективності регіональної конкурентоспроможності пов'язано з актуальною задачею відповідного управління. Але вона є дуже складною, тому що саме управління регіональною конкурентоспроможністю являє собою складну стохастичну систему, на яку впливають умови зовнішнього і внутрішнього середовища. У цих умовах регіон як економічний суб'єкт прагне довести свою спроможність у боротьбі з іншими суб'єктами (регіонами), використовуючи для цього свої конкурентні переваги і конкурентні позиції. Досягається це за допомогою управлінського впливу на формування та підтримку факторів і показників регіональної економічної системи, розвитку в ній стійких конкурентних позицій.

Основною метою такого управління буде підвищення ефективності регіональної конкурентоспроможності на основі оцінки й обґрунтованості управлінських рішень з погляду їхнього впливу на параметри регіональної економічної системи. Ґрунтуючись на критерії та показниках ефективності регіональної конкурентоспроможності, можна запропонувати наступну схему (модель) організації процесу управління конкурентоспроможністю регіону як системи. Як суб'єкт управління в цій моделі виступає регіональна економічна система, що складається з елементів продуктивних сил (природних, матеріальних і трудових ресурсів) та органів державного управління і місцевого самоврядування. До числа функціональних підсистем як об'єктів управління входять інші елементи продуктивних сил (форми і системи організації виробництва, наука і наукове забезпечення, інформаційне забезпечення).

Організація процесу управління регіональною конкурентоспроможністю припускає постановку і досягнення відповідних цілей, що розрізняються за параметрами значимості, змістом, просторовими та часовими рамками. Наприклад, для підсистеми «форми і системи організації виробництва» як параметр значимості може виступати збільшення частки малих підприємств.

Таким чином, організація управління ефективною регіональною конкурентоспроможністю припускає детальне знання суб'єкта управління, стану функціональних підсистем. Тоді змістом управлінських параметрів і показниками будуть виступати: частка обсягів промислового виробництва; сукупність нормативних і організаційно-технічних показників і т. ін. При цьому основними методами й інструментами впливу на дану підсистему будуть виступати: SWOT-аналіз, аналіз ринків (за сегментами), моніторинг і прогнозування діяльності малих підприємств та ін. Аналогічним чином можуть визначатися цілі інших функціональних підсистем, управлінські параметри і показники, а також методи й інструменти впливу на них.

Висновки та пропозиції. Організація управління ефективною регіональною конкурентоспроможністю припускає детальне знання про суб'єкта управління, та стану функціональних підсистем. У ній (організації) визначаються основні та локальні цілі управління конкурентоспроможністю регіону, вибираються найбільш ефективні методи й інструменти впливу. У такому виді процес організації управління ефективною регіональною конкурентоспроможністю можна інтерпретувати як підтримку стійкого економічного стану регіональної системи і забезпечення певного запасу міцності в конкурентних перевагах і конкурентних позиціях з урахуванням наявних організаційних можливостей.

Головною характеристикою взаємодії регіонів виступає ефективність регіональної конкурентоспроможності, що визначається наявністю регіональної конкуренції. Регіональна конкуренція у

своїй основі залежить від місії регіону. Як критерій ефективності конкурентоспроможності регіонів виступає єдність і взаємозв'язок його кількісних і якісних визначень.

Список літератури:

1. Пилясов А. Политические и экономические факторы развития российских регионов / А. Пилясов // Вопросы экономики. – 2003. – № 5. – С. 67-82.
2. Адрианов В. Теория саморегуляции рыночной экономики / В. Адрианов // Общество и экономика. – 2002. – № 5. – С. 5-36.
3. Економічна енциклопедія: в 3 т. / Відп. ред С.В. Мочерний та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
4. Богомолова И.П. Анализ формирования категории конкурентоспособности как фактор рыночного превосходства экономических объектов / И.П. Богомолова, Е.В. Хохлов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – № 1(45). – С. 113-119.
5. Пчелинцев О.С. Регулирование воспроизводственного потенциала территории как основа региональной политики / О.С. Пчелинцев, В.Я. Любовный, А.Б. Воякина // Проблемы прогнозирования. – 2000. – № 5. – С. 62-68.
6. Самостроев Г.М. Потенциал стратегии развития региона / Г.М. Самостроев // Инновации. – 2003. – № 9. – С. 27-29.
7. Воротников А. Стратегия повышения конкурентоспособности региона / А. Воротников // Экономические стратегии. – 2001. – №№ 5-6. – С. 144-146.
8. Червова Л. Потенциал конкурентоспособности промышленности регионов Украины / Л. Червова, Л. Кузьменко, М. Дубинина, С. Кацура, В. Ляшенко // Общество и экономика. – 2006. – № 2. – С. 113-135.

Агафоненко О. Ю.

Донецкий государственный университет управления

ОБОСНОВАНИЕ СТРАТЕГИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Резюме

Исследованы теоретические вопросы сущности конкуренции и конкурентоспособности регионов. Обоснована эффективность региональной конкуренции, которая выступает как специфические производственные отношения между отдельными регионами в процессе реализации их миссий. Рассмотрены место и роль эффективности региональной конкурентоспособности в системе производственных отношений региона. Предложено, что критерием эффективности конкурентоспособности регионов выступает единство и взаимосвязь его количественных и качественных определений.

Ключевые слова: экономическая эффективность, эффективность, эффективность региональной конкуренции, критерии эффективности конкуренции, конкурентоспособность региона, регион, региональные экономические системы.

Agafonenko O. Y.

Donetsk State University of Management

BASIS EFFICIENCY STRATEGY FOR REGIONAL COMPETITIVENESS

Summary

The theoretical question of the essence of competition and regional competitiveness. The effectiveness of regional competitiveness, serving as the specific industrial relations between different regions in the implementation of their missions. The place and the role of the effectiveness of regional competitiveness in the system of industrial relations in the region. It is proposed that the criterion for the efficiency of regional competitiveness advocates unity and interrelation of its quantitative and qualitative determinations.

Key words: economic effectiveness, efficiency, efficiency regional competition, criteria effectiveness of competition, competitiveness of the region, region, regional economic system.